

Strategaeth Iaith Gymraeg 2023-28 Sir Ddinbych

Cynnwys

Rhagair

Error! Bookmark not defined.

Y Gymraeg yn flaenoriaeth Corfforaethol	5
Cagriad Adroddiad Llwyddiant Strategaeth Iaith 2017-22	6
Crynodeb Gweithredol	9
Crynodeb o'r Heriau	10
Yr Iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych	11
Polisi a Deddfwriaeth Cenedlaethol	17
Thema 1: Addysg, Gwasanaeth Ieuenctid a Hamdden	18
Thema 2: Y Gymuned	25
Thema 3: Busnes a'r economi	33
Thema 4: Gweinyddiaeth fewnol y Cyngor	35
Monitro a Rheoleiddio'r Strategaeth	40

Rhagair

Rydym yn falch o ddarparu'r fersiwn ddiwygiedig o'n Strategaeth Iaith Gymraeg, yn dilyn adolygiad strategol. Mae hi'n bum mlynedd ers i'r fersiwn gyfredol gael ei chymeradwyo, ac yn ystod y cyfnod yma mae nifer fawr o wellianau wedi'u cyflwyno i hyrwyddo a hwyluso'r Gymraeg yn fewnol ac o fewn y gymuned ehangach. Roedd Mesur yr Iaith Gymraeg (Cymru) 2011 yn galluogi'r Llywodraeth i osod safonau o safbwynt yr Iaith Gymraeg ac roedd Llywodraeth Cymru yn disgwyl i'r Cyngor fabwysiadu Strategaeth Iaith Gymraeg, fel rhan o'i ymateb i'r Safonau. Bum mlynedd ar ôl cyhoeddi'r Strategaeth, rydym nawr yn cyhoeddi fersiwn ddiwygiedig. Nes ymlaen yn y Strategaeth byddwn yn amlinellu rhai o brif gyrhaeddiadau a gwersi sy'n deillio o'r strategaeth.

Mae'r Cyngor yn parhau i ymateb yn gadarnhaol i'r Safonau Iaith Gymraeg ac rydym wedi llwyddo i benodi Swyddog Iaith Gymraeg mewn ymateb i'r Safonau a'r Strategaeth er mwyn sicrhau ein bod yn cydymffurfio'n llawn ac i hybu'r Gymraeg a diwylliant Cymru o fewn y gweithlu. Mae'r Cyngor hefyd wedi ymateb yn gadarnhaol i'r fframwaith 'Mwy Na Geiriau' sydd wedi ei sefydlu er mwyn gwella darpariaeth iaith Gymraeg yn y sector iechyd a gofal cymdeithasol. Mae cynllun gweithredu cynhwysol yn ei le ac mae Sir Ddinbych wedi ymrwmo i roi'r cynllun hwnnw ar waith yn y sir, er budd trigolion y sir. Mae gan y Cyngor hefyd Bartneriaeth Strategol Y Gymraeg mewn Addysg sy'n edrych ar ddatblygiad strategol yr iaith Gymraeg yn ysgolion y sir. Mae Cynllun Gweithredu wedi cael ei gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru.

Cyfuno Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg a'r Fforwm Iaith

Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg hyd at 2032 Sir Ddinbych yn cynnwys gwybodaeth am uniad y Grŵp Strategol Cymraeg mewn Addysg presennol gyda Fforwm Iaith y Sir. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, mae ymdrechion swyddogion y Fforwm Iaith wedi bod ar gyfuno'r Fforwm a Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg gan ddilyn modelau llwyddiannus eraill.

Golyga hyn fod pob cyfarfod yn cael ei rannu'n ddwy ran gydag un rhan yn benodol i Addysg a'r llall yn benodol ar gyfer y Fforwm Iaith. Bydd isafswm o 3 cyfarfod yn ystod pob blwyddyn a bwriedir cael Cadeirydd annibynnol. Prif fanteision y strwythur hyn yw sicrhau bod cyfeiriad strategol clir, lleihau dyblygiad gweithgareddau a chynyddu'r cyfle i randdeiliad gydweithio â'i gilydd.

Edrych tua'r dyfodol

Rydym wedi creu ein gweledigaeth ar gyfer yr iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych.

- Mae'r Cynllun Corfforaethol 2022-27 yn gwneud ymrwymiad cadarn i sicrhau fod y Gymraeg yn iaith ffyniannus ac sy'n esblygu.
- Sir ddwyieithog gan fwyaf yw Sir Ddinbych gyda threftadaeth a diwylliant cyfoethog. Rydym yn falch o hyn ac am i'r balchder hwnnw gael ei adlewyrchu yn ein gwaith dyddiol gyda chymunedau, gyda thrigolion a gyda'n staff.
- Rydym wedi ymrwmo i sicrhau fod egwyddorion y Safonau Iaith yn sail i'r ffordd rydym yn darparu gwasanaethau i'r cyhoedd; rydym am i bobl allu cael mynediad at wasanaethau drwy eu dewis iaith naturiol, ar bob cam o'u bywydau.
- Rydym am ychwanegu at ddiwylliant ac ethos dwyieithog y sefydliad, gan ddarparu cyfleoedd hyfforddi a chymdeithasol i'n staff i weithio yn y Gymraeg ac i gynyddu eu hyder i ddefnyddio'r iaith yn y gweithle.
- Rydym am weithio gyda phartneriaid a'r gymuned ehangach i sicrhau fod y Gymraeg yn iaith ffyniannus yn Sir Ddinbych.
- Mae gennym uchelgais i fod yn arweinwyr sector yn natblygiad yr iaith Gymraeg yng Nghymru.

Ein nod yw atal y gostyngiad yn y nifer o siaradwyr Cymraeg yn Sir Dinbych dros y bum mlynedd nesaf, gyda'r bwriad o ystyried targed tymor hwy i gynyddu'r nifer o siaradwyr Cymraeg dros y 15 mlynedd nesaf. Bydd y Cyngor yn darparu prif elfennau'r strategaeth hon drwy weithio'n strategol ac mewn cydweithrediad gydag amrywiaeth o sefydliadau cymunedol er mwyn prif ffrydio'r iaith Gymraeg ymhellach i ddarpariaeth gwasanaeth ac i sicrhau ei bod yn ystyriaeth hanfodol ym mhrosiectau, strategaethau a chynlluniau gwaith y dyfodol.

Mae'n hanfodol fod yr iaith Gymraeg yn ffurfio rhan allweddol o'r broses creu polisi ym mhob un o'n meysydd gwaith, gan gynnwys cynllunio, adfywio, addysg a gofal cymdeithasol. I'r diben hwn, bydd y Cyngor yn gweithio gyda phartneriaid er mwyn sicrhau fod cynllunio ieithyddol yn ddeilliant mwy strategol, er mwyn sicrhau bod yr holl bartneriaid yn gweithio gyda'i gilydd tuag at yr un nod: gwarchod a chyfoethogi'r iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych. Gobeithiwn fod y gwaith partnaeriaeth sy'n mynd ymlaen gyda sefydliadau blaenllaw yn y Sir yn gwneud gwahaniaeth.

Y Gymraeg yn flaenoriaeth Corfforaethol

Rydym yn chwarae ein rhan i gyflawni miliwn o Siaradwyr Cymraeg yng Nghymru erbyn 2050, drwy ddarparu'r Strategaeth Iaith Gymraeg gyda phartneriaid a chymunedau. Mae hyn yn cynnwys:

- Sicrhau fod pawb yn gallu cael mynediad at wasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg yn naturiol, ac ar bob cam o'u bywydau
- Cefnogi plant a theuluoedd yn ystod eu blynyddoedd cynnar i ddatblygu hyder o ran defnyddio'r Gymraeg
- Cefnogi'r defnydd ehangach o'r Gymraeg a dathlu'r diwylliant Cymreig yn y gymuned, gan gynnwys lleoliadau gwaith
- Datblygu diwylliant ac ethos sy'n annog defnydd dyddiol o'r Gymraeg gan aelodau etholedig a staff y cyngor, a darparu hyfforddiant a chyfleoedd cymdeithasol i wella eu hyder yn defnyddio'r Gymraeg
- Datblygu'r gwasanaethau sydd ar gael yn y Ganolfan Gymraeg yn Llanelwy er lles y gymuned ehangach

Casgliad Adroddiad Sicrwydd Strategaeth Iaith 2017-22

Comisiynwyd IAITH: y ganolfan cynllunio iaith gan Gyngor Sir Ddinbych i baratoi'r adroddiad sicrwydd hwn

Dyma'r adroddiad sicrwydd cyntaf sydd wedi'i baratoi ar gyfer Cyngor Sir Ddinbych i fodloni gofynion Safonau'r Gymraeg. Gan gadw hyn mewn cof, mae'n ddisgwyliedig bydd mireinio ar y broses o lunio'r strategaeth a'i werthuso gydag iteriadau olynol. Trafoda nifer

o'r argymhellion y cyd-destun hyn, gan dynnu yn helaeth ar ddogfennau cyngor Comisiynydd y Gymraeg ar lunio ac asesu cyrhaeddiad y strategaeth.

Rhaid nodi bod cyfnod y strategaeth iaith wedi'i effeithio gan y pandemig COVID-19. Gwelir effaith y pandemig ar weithredu'r strategaeth, ac yn y gweithgareddau cysylltiedig. Tra'n cynnig nifer o heriau (e.e. o ran y defnydd o'r Gymraeg yn fewnol) roedd hefyd yn creu yr angen i weithredu'n hyblyg ac yn greadigol ac mae tystiolaeth o hyn yn yr adroddiad hwn.

Daw yn amlwg yn yr adroddiad y pwysigrwydd o weithio o fewn y tirlun polisi cenedlaethol a lleol, ac i fanteisio ar y cyfleoedd i gydweithio mewn perthynas a'r CSCA, Strategaeth Cymraeg 2050, Deddf Llesiant 2015, Mwy na Geiriau, ac ati. Mae'n amlwg bod gwaith rhai o adrannau Cyngor Sir Ddinbych wedi'i yrru gan y strategaethau hyn ac felly'n mae'n hanfodol ystyried hyn wrth lunio'r strategaeth newydd. Gwelwyd bod y strategaeth yn eistedd ochr yn ochr o fewn y tirlun polisi yn ystod y cyfnod hwn.

Efallai mae strategaeth Cymraeg 2050 ddylai fod y prif ystyriaeth wrth lunio'r strategaeth newydd, gan osod blaenoriaeth ar gynyddu'r nifer o siaradwyr Cymraeg a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn ogystal. Mae argymhellion 1, 2, a 3 yn cynnig arweiniad ar hyn mewn perthynas â gosod targed i gynyddu'r nifer o siaradwyr Cymraeg. Mae argymhelliad 7 yn nodi'r angen i sicrhau bod y camau gweithredu yn cyd-fynd gyda'r weledigaeth ar gyfer y strategaeth, gyda lle i fod yn fwy uchelgeisiol wrth sicrhau bod y camau gweithredu yn cyfrannu'n eglur i gyrraedd y targed o ran cynyddu'r nifer o siaradwyr Cymraeg (argymhelliad 5). Mae argymhellion 5, 8, 9, 10, ac 11 oll yn ymwneud gyda gweithrediad a mesur perfformiad y strategaeth. Ceir trafodaeth o argymhelliad 12 ym mhwynt 2 isod.

O'r adroddiad hwn, ac o ystyried canllawiau Comisiynydd y Gymraeg, daw dwy her benodol ar gyfer cyfnod y strategaeth nesaf:

1. Datblygu gwaith sefydliadau partneriaeth wrth iddynt gael perchnogaeth dros wireddu'r strategaeth yn ogystal.

Nodwedd amlwg ym mwyafrif helaeth y strategaethau 5 mlynedd yw cydnabyddiaeth o bwysigrwydd partneriaethau mewnol ac allanol i wireddu'r gwaith. Mae dogfen gyngor Comisiynydd y Gymraeg yn ei wneud yn glir bod angen gweithio'n agos â phartneriaid er mwyn cyflawni nodau ac amcanion y strategaeth, gyda chefnogaeth rhanddeiliaid

allweddol yn golygu bydd pawb yn rhannu'r baich ac yn gweithio tuag at yr un nod. Cydran allweddol yn hyn o beth yw'r Fforwm Iaith.

Nid yw'n eglur pa weithgareddau o'r strategaeth sydd wedi'u cyflawni gan sefydliadau heblaw Cyngor Sir Ddinbych. Yn hyn o beth, dylai'r strategaeth newydd ddilyn cyngor Comisiynydd y Gymraeg ac arfer dda drwy sicrhau bod y Fforwm Iaith (ac aelodau'r Fforwm) yn gweithredu i adfywio'r iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych. Dylai'r Fforwm Iaith hwyluso cydweithio gan bartneriaid a sicrhau bod y strategaeth iaith newydd ar waith ar draws partneriaid y Fforwm Iaith. Gall hyn hefyd gynnig y cyfle i greu cysylltiadau rhanbarthol lle'n briodol.

2. Datblygu'r defnydd o ddulliau i fesur perfformiad a chyrhaeddiad y strategaeth, yn ogystal i'r gweithdrefnau i werthuso gweithrediad y strategaeth (gweler hefyd argymhelliad 12).

Ceir arweiniad gan ddogfennau cyngor Comisiynydd y Gymraeg mae da o beth byddai ystyried yr ymagwedd ehangach ar gyfer gwerthuso effaith y strategaeth yn ei gyfanrwydd neu elfennau ohoni. Daw hyn yn ogystal i'r gwaith o werthuso gweithrediad y strategaeth, ac mae'n cynnwys yr angen i werthuso effaith y strategaeth. Dylid ystyried hyn wrth lunio'r strategaeth newydd, yn rhannol er mwyn hwyluso'r broses o bennu dangosyddion ac i fwydo i mewn i gynllun gweithredu'r strategaeth ond hefyd i sicrhau bod y gwaith o geisio mesur traweffaith y strategaeth yn cael ei ystyried a'i gynllunio o'r cychwyn cyntaf. Gweler ddogfen gyngor Comisiynydd y Gymraeg am arweiniad ar fethodolegau i fesur perfformiad a chyrhaeddiad y strategaethau iaith.

Argymhellion

Argymhelliad 1: Sefydlu gwaelodlin pendant i osod targed i gynyddu'r nifer/canran o siaradwyr Cymraeg.

Argymhelliad 2: Gosod targed hirdymor i gynyddu'r nifer /canran sy'n medru siarad Cymraeg.

Argymhelliad 3: Gosod targed i gynyddu'r nifer/canran sy'n medru siarad Cymraeg sy'n gyson ag amcanion strategaeth Cymraeg 2050.

Argymhelliad 4: Cynnwys datganiad sy'n esbonio sut fwriedir cyrraedd y darged o ran cynyddu nifer/canran sy'n medru siarad Cymraeg.

Argymhelliad 5: Hwyluso yr adroddiadau monitro er mwyn ateb gofynion [Safon 146](#).

Argymhelliad 6: Ystyried pa weithgareddau sy'n berthnasol i Safon 146 er mwyn symleiddio'r broses monitor.

Argymhelliad 7: Sicrhau bod y pwyntiau gweithredu yn cyd-fynd gyda'r weledigaeth a'r canlyniadau a ddymunir.

Argymhelliad 8: Sicrhau bod modd monitro cynnydd y pwyntiau gweithredu.

Argymhelliad 9: Sicrhau bod y dangosyddion perfformiad a'r broses o fonitro ac adrodd ar y dangosyddion perfformiad yn galluogi mesur perfformiad yn erbyn amcanion y strategaeth.

Argymhelliad 10: Sicrhau bod llwyddiannau neu heriau penodol yn cael eu cofnodi yn rheolaidd trwy gyfnod y strategaeth.

Argymhelliad 11: Ystyried penodi swyddog penodol sy'n gyfrifol am weithredu'r strategaeth iaith o fewn bob Gwasanaeth.

Argymhelliad 12: Bod yn fwy uchelgeisiol wrth fesur traweffaith y strategaeth.

Crynodeb Gweithredol

Mae Strategaeth Iaith Gymraeg Sir Ddinbych wedi ei datblygu o amgylch y weledigaeth o sicrhau fod yr Iaith Gymraeg yn iaith ffyniannus sy'n esblygu o fewn cymunedau Sir Ddinbych, yn ogystal ag o fewn ein sefydliad.

Er mwyn gwireddu'r weledigaeth hon, penderfynwyd barhau gyda'r themau yn y strategaeth wreiddiol gan eu bod yr un mor gymwys, perthnasol a chyfredol i gyrraedd ein nod.

Thema 1: Addysg, Gwasanaeth Ieuenctid a Hamdden

Thema 2: Y Gymuned

Thema 3: Busnes a'r economi

Thema 4: Gweinyddu mewnol y Cyngor

Mae Thema 1 yn edrych ar gynyddu'r nifer o ddisgyblion sy'n dod yn rhugl yn yr Iaith Gymraeg yn ystod eu cyfnod yn yr ysgol ac annog mwy o ddefnydd o'r iaith wedi iddynt adael yr ysgol. Rydym hefyd yn edrych ar wella cyfleoedd i blant a phobl ifanc mewn lleoliadau cymdeithasol drwy weithio gyda'n gwasanaethau leuenctid a Hamdden.

Mae Thema 2 yn edrych ar faterion sy'n effeithio cymunedau o safbwynt yr Iaith Gymraeg, gyda ffocws penodol ar effaith ein penderfyniadau polisi. Rhoddir ffocws allweddol ar faterion cynllunio lleol a'r Fframwaith Mwy Na Geiriau er mwyn cyfoethogi gwasanaethau dwyieithog mewn iechyd a gofal cymdeithasol.

Mae Thema 3 yn edrych ar sut y dylai Sir Ddinbych a'i phartneriaid o ran datblygu economi gydnabod pwysigrwydd economi ffyniannus i ddyfodol yr iaith Gymraeg a sicrhau fod strategaethau yn eu lle er mwyn sicrhau cyfleoedd i bobl ifanc i aros yn y gymuned leol.

Mae Thema 4 yn edrych ar sut gall y Cyngor hyrwyddo'r iaith Gymraeg drwy ddarparu hyfforddiant i staff a hybu ethos dwyieithog yr awdurdod drwy hyrwyddo'r iaith Gymraeg. Mae hyn yn adlewyrchu ymrwymiad y Cyngor i fynd i'r afael â rhai o'r meysydd gwaith allweddol a nodwyd o safbwynt datblygu'r iaith Gymraeg. Mae manylion y broses ar gyfer monitro a rheoleiddio'r strategaeth hon yn cael eu cynnwys yn Adran 6.

Crynodeb o'r Heriau

Er mwyn i ni allu canfod cyfleoedd i gynyddu defnydd o'r Gymraeg ac i gynyddu nifer y siaradwyr, mae angen i ni hefyd allu cydnabod yr heriau a'r rhwystrau sydd yn atal hynny. Mae angen i ni allu adnabod yr ardaloedd o'r sir, neu'r rhannau o fywyd, lle mae pobl yn defnyddio llai o'r iaith yn eu bywyd dyddiol, a deall pa ffactorau sydd yn gallu effeithio ar ddefnydd personol unigolyn o'r iaith.

Gwyddwn fod yr iaith yn parhau i wynebu heriau hanesyddol fel mudo, pobl ifanc yn symud allan o ardaloedd gwledig i chwilio am waith, a diffyg trosglwyddo'r iaith o un genhedlaeth i'r llall. Mewn amser cawn weld faint o effaith mae covid 19 wedi'i gael ar gymunedau gwledig a'r ffaith fod pobl yn manteisio ar y gallu i weithio o bell.

Mae effaith y pandemig ar ffaith fod Sir Ddinbych wedi colli cyfanswm o 2.1% o siaradwyr Cymraeg yn ystod y 10 mlynedd ddiwethaf (cyfrifiad 2021) yn golygu ei bod hi'n fwy pwysig nag erioed i sicrhau fod yr iaith yn iaith fyw a ffyniannus o fewn ein cymunedau.

Er mwyn gallu annog y defnydd hwnnw o'r Gymraeg, mae angen ystyried effaith yr heriau, a sut y gallwn fynd i'r afael â nhw er mwyn cynyddu'r cyfleoedd i bobl ar draws y sir ddefnyddio ac arddel yr iaith o ddydd i ddydd.

- Heriau daearyddol: Gwahaniaethau yn nifer a chanran y siaradwyr ar draws y sir, a'r amrywiaeth swyddi/gwasanaethau sydd ar gael mewn rhai ardaloedd gwledig yn golygu bod angen atebion ac ymyraethau gwahanol er mwyn gwarchod y Gymraeg.
- Trosglwyddo'r iaith o fewn y teulu; Teuluoedd ddim yn trosglwyddo'r iaith i'w plant gan arwain at golli'r Gymraeg fel iaith cartref.
- Colli nifer siaradwyr ar ôl 16 oed: Dim dilyniant cadarn o ddefnydd wrth adael addysg a phobl ifanc yn rhoi'r gorau i ddefnyddio'r iaith wrth fynd mewn i fyd gwaith ac yn eu bywyd cymdeithasol fel oedolion.
- Statws y Gymraeg fel iaith busnes: Dim defnydd digon amlwg o'r Gymraeg gan fusnesau
- Hyder unigolion yn eu gallu a'u sgiliau: Diffyg cyfleoedd i ddefnyddio'r iaith yn rheolaidd wrth gymdeithasu ac anawsterau wrth ddefnyddio gwasanaethau Cymraeg yn gallu arwain at ddiffyg hyder ac at lai o ddefnydd.

Yr Iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych

Dylid nodi fod y dadansoddiad canlynol wedi'i baratoi ddiwedd Mai 2023 ar sail y set data ar gyfer Cyfrifiad 2021 a ryddhawyd hyd yma.

Dengys canlyniadau Cyfrifiad 2021 bod 20,940 o bobl Sir Ddinbych yn gallu siarad Cymraeg, sydd yn cyfateb i 22.5% o'r boblogaeth. Cyfanswm y nifer oedd yn gallu siarad Cymraeg yn 2011 oedd 22,240, sef 24.6% o'r boblogaeth. Dros gyfnod o ddeng mlynedd gwelwyd cwmp o 1,300 mewn nifer a 2.1% fel canran o siaradwyr Cymraeg yn y sir. Esbonnir hyn gan y cwmp yn y nifer o bobl sydd yn gallu siarad Cymraeg (-1,300) a thwf ym mhoblogaeth y sir (+2,066).

Cynhaliwyd Cyfrifiad 2021 yn ystod y pandemig coronafeirws COVID-19. Nid yw eto yn hysbys sut y gallai'r pandemig fod wedi effeithio ar ddata'r Cyfrifiad mewn perthynas a sgiliau Cymraeg. Dylid nodi bod cyfnod y pandemig wedi'i nodweddu gan gyfnodau clo, plant yn dysgu o bell, a newid sylweddol ym mhatrymau gwaith a chymdeithasu.

Er hyn, dylid ystyried bod y cwmp nodwyd uchod wedi'i fesur rhwng Cyfrifiad 2011 a Chyfrifiad 2021, sydd y tu hwnt i gyfnod penodol y strategaeth iaith (2017-2022).

Dosbarthiad Daearyddol Siaradwyr Cymraeg

Mae dosbarthiad daearyddol siaradwyr Cymraeg Sir Ddinbych ychydig yn fwy gwastad na'r hyn a geir yn Sir Conwy. Yn gyffredinol ceir cymdogaethau gyda'r canrannau isaf o siaradwyr Cymraeg yn ardal y glannau yn nhrefi'r Rhyl a Phrestatyn (rhwng 4.9% ac 20% gydag un ardal ar 26.3%).

Ceir y canrannau uchaf o siaradwyr Cymraeg yng nghymdogaethau gwledig De-Orllewin y sir ond mae'r canrannau wedi bod yn gostwng yn gyson gyda phob cyfrifiad. Bellach dim ond dwy gymdogaeth sydd â dros 60% yn medru'r Gymraeg gyda llond dyrnaid ychydig dros y 50%. Dylid nodi, fodd bynnag, fod poblogaeth y cymdogaethau hyn yn fechan. Mae'r tabl isod yn dangos yr adrannau etholiadol sydd â'r canrannau uchaf a'r isaf o siaradwyr Cymraeg yn Sir Ddinbych:

Adran Etholiadol	% Siaradwyr Cymraeg
Cynwyd	68
Peniel	64
Llandrillo (Gorllewin)	55.6
Pentrecelyn	54.5
Melin y Wig	52.3
Bryn Saith Marchog	51.3
Gwyddelwern	50

Trefi'r Dyffryn

Mae gan dair o drefi'r Dyffryn (Dinbych, Rhuthun a Chorwen) ardaloedd sydd â chanrannau a niferoedd uchel o siaradwyr Cymraeg yn byw ynddynt. Mae'r y trefi hyn felly yn rhai arwyddocaol iawn o ran cynllunio ar gyfer dyfodol yr iaith.

Yr hyn sy'n gyffredin i'r trefi hyn ydy'r ffaith fod siaradwyr Cymraeg yn tueddu i glystyru fwy-fwy mewn rhai rhannau penodol ohonynt gan olygu fod rhai rhannau yn fwy Cymraeg o ran iaith nag eraill.

Dinbych

Mae siaradwyr Cymraeg yn llawer mwy tebygol o fyw ar waelod Dinbych, i'r De a'r De Ddwyrain o'r ysgol uwchradd nag i fyny yn Ninbych Uchaf gyda gwahaniaeth mewn canrannau sydd 15 – 20% yn uwch (e.e.52.2%, 47.6%, 45.4%,43.4%,40% yn yr ardal ddeheuol o'u cymharu â chanrannau rhwng 15% a 27% i fyny yng nghanol y dre).

Rhuthun

Mae'r un patrwm i'w weld yma gyda chanrannau siaradwyr Cymraeg yn sylweddol uwch i'r De o Stryd Mwrog, Stryd Y Ffynnon a Stryd Y Rhos (e.e. 42.6%, 44.4%, 46.5%,47.4%, 50%, 52.9%, 53.7%) nag i'r Gogledd o'r isoglos (ardal) yma (21.2%, 21.7%,25.2%,28.2%, 31%, 31.6%). Mae'r cyrion i'r Gogledd o'r isoglos, fodd bynnag, ychydig yn uwch sy'n awgrymu fod siaradwyr Cymraeg, yn gyffredinol (yn union fel y gwelir yn Ninbych) yn hoffi byw allan o ganol y dref (37%, 37.1%, 38%, 38.6%.)

Corwen

Yng Nghorwen mae canran siaradwyr Cymraeg yn ardaloedd gorllewinol y dref (51.1% a 52.7%.) yn sylweddol uwch na'r ganran yn nwyrain y dref (35.5%).

Yn y tair tref hon ymddengys fod cysylltiad rhwng dosbarthiad daearyddol o siaradwyr Cymraeg ac argaeledd ysgol cyfrwng Cymraeg a bod plant felly yn cael eu hamddifadu o'r cyfle i ddod yn rhugl yn y Gymraeg ar sail yr ardal y maent yn byw ynddi.

Newid Mewn Canran ers 2011

Adran Etholiadol	% Siaradwyr Cymraeg 2011	% Siaradwyr Cymraeg 2021
Llandrillo	59.2	
Efenechtyd	53.7	46.9
Llanrhaeadr-yng-Nghinmeirch	50.0	47.3
Llanfair Dyffryn Clwyd / Gwyddelwern	48.3	43.8
Corwen	47.9	
Rhuthun	41.7	37.8
Dinbych Isaf	40.2	38.7
De Orllewin Y Rhyl	13.7	11.8
De Orllewin Prestatyn	13.7	14.0
Dwyrain Y Rhyl	13.0	11.4
Gorllewin Y Rhyl	12.7	10.7
Gogledd Prestatyn	126.	12.3

Dosbarthiad Siaradwyr Cymraeg yn ôl Oedran

Mae'r gallu i siarad Cymraeg yn gwahaniaethu'n fawr yn ôl oedran. Yn ôl Cyfrifiad 2021 roedd 37.3% o blant 3-15 oed yn gallu siarad Cymraeg yn Sir Ddinbych i lawr o 45.9 % yn 2011. Roedd y grŵp oed 16-19 hefyd yn gymharol uchel. Yn 2021 roedd yn 31.3%. Yn

This Document is also available in English

anffodus mae'r ddau ffigwr hwn yn debygol o fod yn annilys gan eu bod yn sylweddol uwch na chanran y plant oed ysgol sy'n derbyn addysg Gymraeg yn y sir (27%). Gwelwyd cwmp cyffelyb yn digwydd mewn llawer o siroedd dwyreiniol eraill rhwng y grwpiau oed hyn.

Nid oedd y newid hwn, fodd bynnag, yn gwmp yn niferoedd go iawn y plant ysgol sy'n medru siarad y Gymraeg. Y cyfan a ddigwyddodd oedd fod rhieni / gwarchodwyr y plant wedi bod yn fwy cywir yn 2021 nag yn y gorffennol wrth gofnodi gallu ieithyddol eu plant. Efallai eu bod wedi dechrau sylweddoli bellach nad ydy eu plant yn debygol o fod yn medru'r Gymraeg oni bai eu bod yn derbyn addysg Gymraeg.

Mewn gwirionedd mae'r nifer a'r ganran o blant oed ysgol a gofnodwyd yng nghyfrifiad 2021 yn dal yn rhy uchel o'u cymharu â'r data swyddogol o faint o blant sy'n derbyn addysg Gymraeg. (Mae nifer fechan iawn o blant sy'n medru'r Gymraeg yn mynychu ysgolion Saesneg, wrth gwrs, ond fyddai hyn ddim yn debygol o newid yr ystadegau cyffredinol yn sylweddol).

O graffu ar ddata'r cyfrifiad ar gyfer Sir Ddinbych (a siroedd Y Fflint a Wreccsam yn ogystal) gwelir yr un patrwm yn cael ei amlygu.

	A	B	C	CH	D	DD	E
	Niferoedd 5-15 oed 2011 yn medru'r Gymraeg	Niferoedd 5-15 oed 2021 yn medru'r Gymraeg	Gwahaniaeth nifer	% 5-15 yn 2011 yn medru'r Gymraeg	% 5-15 yn 2021 yn medru'r Gymraeg	Gwahaniaeth %	% mewn addysg Gymraeg (sef y ganran gywir)
Sir Ddinbych	5,340	4,530	-810	45.9	37.3	-8.6	27
Sir Y Fflint	6,950	5,410	-1,540	36.0	27.4	-8.6	6.9
Sir Wreccsam	5,270	4,930	-340	31.0	27.6	-3.4	15

Mae'r gwahaniaeth rhwng colofn E a cholofn D yn Sir Ddinbych yn 10.3% (hynny ydy mae'r ffigwr 10% yn rhy uchel). Yn Siroedd Y Fflint a Wreccsam mae'r ganran a nodir yn y cyfrifiad yn 20.5% a 12.6% yn rhy uchel.

Mae'n debyg fod niferoedd a chanran go iawn y plant 5-15 yn Sir Ddinbych sy'n medru siarad Cymraeg wedi tyfu ychydig ers y cyfrifiad diwethaf ond fod y twf hwnnw yn cael ei guddio gan annilyrwydd sylfaenol yr ystadegau a geir yn y cyfrifiad sy'n dangos cwmp.

O dderbyn annilyrwydd y data ar gyfer y grŵp oedran 5-15 ac 16-19 sylweddolir nad yw'r gostyngiad sylweddol ymddangosiadol a nodir yn y tabl isod rhwng canran y grwpiau oed hyn a'r grŵp oed 20-44 wedi digwydd. Serch hynny fe brofodd yr oed hwn ostyngiad o 300 o unigolion rhwng 2011 a 2021.

Grŵp Oedran	% Siaradwyr Cymraeg 2011	% Siaradwyr Cymraeg 2021	Nifer Siaradwyr Cymraeg 2011	Nifer Siaradwyr Cymraeg 2021
Pawb dros 3 oed	24.6	20.6	22,240	20,940
3-4 oed	27.6	23.1	580	470
5-15 oed	45.9	37.3	5,340	4,530
16-19 oed	29.9	31.3	1,440	1,260
20-44 oed	22.3	22.4	5,800	5,500
45 - 64 oed	18.5	18.1	4,860	4,820
65 - 74 oed	19.4	16.5	2,050	2,090
75 + oed	23.7	20.6	2,160	2,270

O graffu'n feirniadol ar yr ystadegau gwelir na phrofwyd cwmp mawr go iawn yn niferoedd a chanrannau siaradwyr Cymraeg Sir Ddinbych yn gyffredinol rhwng 2011 a 2021 gan fod y cwmp ymddangosiadol hwnnw wedi digwydd gan fwyaf oherwydd y newid yn y niferoedd a'r canrannau a gofnodwyd o fewn y grwpiau oed 3-19 (1,110 allan o 1,290) sydd, fel y nodwyd, yn ystadegyn annilys.

Ar ôl y cyfnod oed 45+ mae niferoedd siaradwyr Cymraeg yn aros yn gymharol gyson serch eu bod nhw'n yn ganran lai o'r grwpiau oed, mwy na thebyg oherwydd newid demograffig gyda phobl hŷn ddi-Gymraeg yn symud i'r sir.

Mae gwaith o ddiweddarau'r ystadegau'n digwydd yn barhaus yn y [Proffil Iaith gan Menter Iaith Sir Ddinbych](#).

This Document is also available in English

Polisi a Deddfwriaeth Cenedlaethol

Sefydlodd Deddf Yr Iaith Gymraeg 1993 yr egwyddor fod y Gymraeg a'r Saesneg yn ieithoedd cyfartal mewn bywyd cyhoeddus yng Nghymru. Rhoddodd y Ddeddf ddyletswydd ar y sector gyhoeddus i drin y ddwy iaith yn gyfartal wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd.

Rhoddodd Mesur Y Gymraeg (Cymru) 2011 statws swyddogol i'r iaith Gymraeg, a chrewyd rôl Comisiynydd y Gymraeg. Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio tuag at sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae hwn yn rhywbeth mae'r Cyngor yn ei gefnogi ac adlewyrchir hyn yn y cynlluniau gweithredu o fewn y strategaeth hon.

Mae gan y Comisiynydd gyfrifoldeb i hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg, gydag egwyddor allweddol y dylai'r Gymraeg a'r Saesneg gael eu trin yn gyfartal. Mae gan y Comisiynydd hefyd bwerau i ymchwilio unrhyw gorff cyhoeddus am beidio cydymffurfio â'r safonau. Cyflwynwyd y Safonau yn Sir Ddinbych yn gynnar ym mis Mawrth 2016 ac fe wnaethant ddisodli'r Cynllun Iaith Gymraeg blaenorol.

Thema 1 – Plant a Phobl Ifanc

Y weledigaeth:

- Y bydd 40% o'r holl ddisgyblion saith mlwydd oed wedi mynychu addysg cyfrwng Cymraeg erbyn 2032. Bydd cael sylfaen gadarn o ran siarad a chyfathrebu yn y Gymraeg yn cynyddu dewis y disgybl a'r hyder i ddilyn llwybr cwbl ddwyieithog mewn addysg ac ymlaen i gyflogaeth ac i'r gymuned ehangach.

This Document is also available in English

- Cynyddu defnydd o'r iaith Gymraeg ymysg plant a phobl ifanc drwy gael mynediad at addysg a gweithgareddau cymunedol cyfrwng Gymraeg a hyrwyddo cyfleoedd ar gyfer rhyngweithio cymdeithasol yn Gymraeg.

Canlyniad a ddymunir:

- Cyrhaeddiad gwell yn y Gymraeg ac mewn pynciau eraill drwy gyfrwng y Gymraeg ar bob cyfnod allweddol ym mhob ysgol.
- 32% o ddisgyblion blwyddyn 1 yn derbyn addysg cyfrwng Gymraeg erbyn 2027.
- 24% o fyfyrwyr 14 - 16 oed yn astudio ar gyfer cymwysterau drwy gyfrwng y Gymraeg erbyn 2027.
- Mwy o siaradwyr Gymraeg dan 21 yn Sir Ddinbych yng Nghyfrifiad 2031
- Mwy o weithgareddau hamdden a ieuencid yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg

Dangosyddion:

- Mwy o blant meithrin / tair oed yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mwy o blant dosbarth derbyn / pump oed yn cael eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Gymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i un arall
- Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau Gymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau gwahanol yn yr Ysgol
- Cynnydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Gymraeg i ddisgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol ("ADY") (yn unol â'r dyletswyddau a bennir gan y Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018)
- Cynnydd yn nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu Gymraeg (fel pwnc) a thrwy gyfrwng y Gymraeg
- Cynnydd yn y nifer y sesiynau gwaith ieuencid dwyieithog.
- Cynnydd yn nifer y staff y gwasanaeth ieuencid sy'n siarad/dysgu Gymraeg.

Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg

This Document is also available in English

Erbyn Medi 2032 dyhead Cyngor Sir Ddinbych yw y bydd 40% o'r holl ddisgyblion saith mlwydd oed wedi mynychu addysg cyfrwng Cymraeg. Bydd cael sylfaen gadarn o ran siarad a chyfathrebu yn y Gymraeg yn cynyddu dewis y disgybl a'r hyder i ddilyn llwybr cwbl ddwyieithog mewn addysg ac ymlaen i gyflogaeth ac i'r gymuned ehangach.

Ym Medi 2020 roedd 28% o ddisgyblion Blwyddyn 2 yn ysgolion Sir Ddinbych yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg. Erbyn 2032 dyhead Cyngor Sir Ddinbych, drwy ymgyngoriad llawn gyda budd-ddeiliaid, yw mynd heibio'r targed isaf o 37% a gynigiwyd gan Lywodraeth Cymru gyda'r nod o fod yn nes at y targed uwch o 41%.

Yn y cyfnod rhwng 2010 a 2020, cynyddodd y ganran a nifer y disgyblion a oedd yn derbyn addysg gynradd cyfrwng Cymraeg yn Sir Ddinbych. Mae hyn wedi digwydd yr un pryd â buddsoddiad yn ystâd yr ysgolion a gweithredu cynigion adrefnu ysgolion. Ar hyn o bryd mae yna leoedd gwag mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg a allai ddarparu ar gyfer 30% o'r holl ddisgyblion Blwyddyn 1 yn Sir Ddinbych, er nad yw wedi ei ddsbarthu'n gyfartal drwy'r Sir. Mewn rhai ardaloedd mae yna lai na 4% o leoedd gwag ar gael ac felly fe fydd twf pellach yn golygu fod angen gwneud newidiadau.

Yn Sir Ddinbych cynigir bodloni'r targed ar gyfer twf drwy gynyddu capasiti Ysgolion cyfrwng Cymraeg a newid dynodiad iaith ysgolion cyfrwng Saesneg. Canlyniad hyn fydd cynnydd graddol yn argaeledd addysg cyfrwng Cymraeg dros gyfnod y cynllun hwn, sef 10 mlynedd.

Y Gwasanaeth Ieuencid

Mae Gwasanaeth Ieuencid Sir Ddinbych yn cynnal prosiectau a gweithgareddau amrywiol ar gyfer pobl ifanc rhwng 11 a 25 oed. Mae'r gwaith hwn yn cael ei wneud mewn canolfannau ieuencid ac mewn ysgolion a neuaddau cymunedol ar draws y sir. Mae'r gwasanaeth yn cynnal gweithgareddau sy'n galluogi pobl ifanc i ddatblygu a gwella eu sgiliau a'u gwybodaeth a chynyddu eu hyder a'u hunan-barch. Mae'r gweithgareddau, sydd am ddim, yn cynnwys chwaraeon, celf a chrefft, gemau, tripiâu ac ymweliadau. Mae'r gwasanaeth hefyd yn darparu rhaglenni addysgiadol o safbwynt iechyd a lles, sgiliau byw'n annibynnol a dinasyddiaeth gymunedol a rheoli arian.

Er mwyn i'r Gymraeg gael ei gweld fel iaith gymunedol fyw, mae'n bwysig dangos i bobl ifanc yn arbennig ei bod yn bosibl defnyddio'r iaith Gymraeg y tu allan i strwythurau ffurfiol addysg a'i bod yn iaith sy'n cyfoethogi eu bywyd bob dydd. At y diben hwnnw, mae'n bwysig bod Gwasanaeth Ieuencid y Cyngor Sir yn darparu cyfleoedd i bobl ifanc sgwrsio

trwy gyfrwng y Gymraeg ac yn gwneud hyn trwy amrywiaeth gyfoethog o weithgareddau a rhaglenni a ddarperir yn ddwyieithog ar draws y sir. Mae'r gwasanaeth ieuenctid yn recriwtio, hyfforddi ac yn defnyddio gweithwyr ieuenctid iaith gyntaf ac yn hyrwyddo hyfforddiant a datblygiad sgiliau iaith Cymraeg ar draws yr holl staff ac aelodau gwirfoddol. Yn ogystal, maen nhw'n rhoi Cytundeb Lefel Gwasanaeth Blynnyddol i'r Urdd i gyflogi aelod o staff sydd yn cefnogi'r Ysgolion Uwchradd ac yn cynnal clybiau Cymunedol trwy gyfrwng y Gymraeg.

Hamdden Sir Ddinbych Cyf

Mae gwasanaethau Hamdden y Cyngor bellach yn cael eu darparu gan Hamdden Sir Ddinbych Cyfyngedig (HSDd) – Cwmni Masnachu Awdurdodau Lleol (LATC) sy'n eiddo i'r Cyngor. Nod HSDd yw darparu cyfleoedd hamdden hygyrch o ansawdd uchel sy'n denu lefelau uchel o gyfranogiad ac yn gwella lles trigolion ac ymwelwyr Sir Ddinbych. Mae HSDd yn darparu sesiynau nofio a ffitrwydd dwyieithog ac mae gwaith yn parhau i wella eu cynnig cyfredol, gyda chefnogaeth eu Swyddog Cysylltiadau Cyhoeddus, Cyfathrebu a Chyfyngau Cymraeg a benodwyd yn ddiweddar. Bydd HSDd yn cynnal archwiliad o'r Gymraeg a'r safonau cysylltiedig yn ystod y flwyddyn 2023/24, gyda'r nod o adeiladu ar arfer da sydd eisoes ar waith yn y cwmni o ran defnyddio ac argaeledd y Gymraeg.

Fforwm Iaith Gymraeg Sir Ddinbych

Mae Cyngor Sir Ddinbych yn gweithio'n agos gyda'i phartneriaid, fel rhan o fforwm sirol sy'n ystyried y defnydd o Gymraeg mewn gweithgareddau ar hyd a lled y sir. Mae cymaint o asiantaethau sy'n gweithredu'n lleol sy'n rhannu'r un blaenoriaethau â ni a chamgymeriad fyddai peidio cydlynu ein hymdrechion a manteisio ar adnoddau ac arbenigedd ein gilydd i gyflawni'n un nod sef cynyddu defnydd o'r Gymraeg yn Sir Ddinbych.

Aelodau cyfredol Fforwm Iaith Gymraeg Sir Ddinbych yw:-

- Menter Iaith Sir Ddinbych
- Cyngor Sir Ddinbych
- Adran Addysg Cyngor Sir Ddinbych
- Yr Urdd
- Mudiad Meithrin
- Cymraeg i Blant

- Merched y Wawr
- Clybiau Ffermwyr Ifanc
- Popeth Cymraeg
- Canolfan Cymraeg i Oedolion Gogledd Cymru
- Coleg Cambria

Cam gweithredu	Cyfrifoldeb	Erbyn pryd?
Cwblhau cyfleusterau gofal plant newydd ar yr un safle ag Ysgol Dewi Sant, Y Rhyl ac Ysgol Twm o'r Nant, Dinbych, gan sicrhau digon o gyfleusterau.	Gwasanaethau Addysg	Ebrill 2028
Cynyddu'r nifer o leoedd cyfrwng Cymraeg sydd ar gael bob blwyddyn yn Ysgol Gymraeg y Gwernant, Llangollen i 30 drwy fuddsoddiad cyfalaf.	Gwasanaethau Addysg	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Gweithio gyda ysgolion cyfrwng Saesneg i newid eu dynodiad ieithyddol er mwyn sicrhau cynnydd o 5% yn y ganran o ddisgyblion blwyddyn 1 sy'n derbyn addysg cyfrwng Cymraeg.	Gwasanaethau Addysg	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Gweithio â phartneriaid i sicrhau twf yn nifer y staff sy'n gallu dysgu drwy gyfrwng y	Gwasanaethau Addysg	Ebrill 2028

Gymraeg a dysgu Cymraeg fel pwnc.		
Bydd y Cyngor Sir yn cynyddu'r argaeledd i bobl ifanc gymryd rhan mewn gweithgarwch gwaith ieuenctid drwy gyfrwng y Gymraeg trwy fuddsoddi mewn hyfforddiant i'r staff i gynyddu eu sgiliau iaith a'u hyder yn y Gymraeg ac i hyrwyddo recriwtio mwy o staff a gwirfoddolwyr dwyieithog yn y dyfodol.	Gwasanaethau leuenctid	Ebrill 2028
Bydd y Cyngor Sir yn parhau i ddatblygu'r bartneriaeth gyda'r Urdd a phartneriaid y Fforwm Iaith Gymraeg er mwyn ehangu'r gweithgareddau cyfrwng Cymraeg sydd ar gael i bobl ifanc Sir Ddinbych.	Gwasanaethau leuenctid / Fforwm Iaith Gymraeg Sirol	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Bydd gan y Cyngor Sir Bencampwr yr Iaith Gymraeg o fewn Gwasanaeth leuenctid i gefnogi'r staff i wreiddio mwy o Gymraeg achlysurol yn ein sesiynau ac i greu gweithgareddau i ddatblygu hyder pobl ifanc wrth ddefnyddio'r Gymraeg mewn lleoliad cymdeithasol ac addysg anffurfiol.	Gwasanaethau leuenctid	Ebrill 2024

Dylunio a chyhoeddi llyfryn i hyrwyddo addysg Gymraeg a byw yn ddwyieithog yn Sir Ddinbych	Gwasanaethau Addysg / Fforwm Iaith Gymraeg Sirol / Tîm Cyfathrebu a Marchnata	Ionawr 2024
Creu tudalen ar wefan Cyngor Sir Ddinbych i gyd fynd â'r llyfryn uchod.	Gwasanaethau Addysg / Tîm Cyfathrebu a Marchnata	Ionawr 2024
Archwilio'r galw am wersi (nofio/dosbarthiadau ffitrwydd) trwy gyfrwng y Gymraeg a rhoi cynlluniau mewn lle i ddarparu'r gwersi hynny lle mae'r galw. Bydd y Cyngor hefyd yn gweithio'n agos gyda'r Urdd i gyflawni hyn	Hamdden Sir Ddinbych cyf	Ebrill 2025
Hyfforddi mwy o hyfforddwyr dwyieithog mewn amrywiaeth o chwaraeon i allu cynnal gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg.	Hamdden Sir Ddinbych cyf	Mawrth 2028
Mabwysiadu Pencampwyr Iaith Gymraeg ym mhob Canolfan Hamdden i fod yn gyfrifol am hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg a datblygu ethos Gymreig.	Hamdden Sir Ddinbych cyf	Mawrth 2024
Cefnogi staff gweinyddol a rheng flaen sy'n gallu	Hamdden Sir Ddinbych cyf	Mawrth 2027

siarad/dysgu Cymraeg o fewn y gwasanaeth hamdden i ddatblygu eu sgiliau ymhellach er mwyn anelu at ddarparu gwasanaeth dwyieithog cyflawn.		
---	--	--

Thema 2 – Y Gymuned

Y weledigaeth:

- Mwy o ddefnydd o'r iaith Gymraeg yng nghymunedau Sir Ddinbych

Canlyniadau a ddymunir:

- Hyrwyddo mwy ar wasanaethau'r cyngor a gynigir drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg mewn gweithgareddau cymdeithasol.
- Gwell dealltwriaeth o effeithiau polisiâu a phenderfyniadau'r Cyngor ar yr iaith Gymraeg a manteision dwyieithrwydd mewn cymunedau.

Dangosyddion:

- Cynnydd yn nifer o bobl sy'n symud i Sir Ddinbych sy'n cael mynediad at wybodaeth ynglŷn â dwyieithrwydd.
- Nifer y phenderfyniadau polisi'r cyngor lle ystyriwyd effaith ar yr iaith Gymraeg.

Hyrwyddo'r iaith Gymraeg mewn cymunedau

Rhaid i'r iaith Gymraeg fod yn iaith fyw, lle mae'n arferol i bobl gael dewis pa iaith y maent yn ei defnyddio; lle maent yn cael cyfleoedd i gael mynediad at wasanaethau a gweithgareddau yn naturiol drwy gyfrwng y Gymraeg a bod y Gymraeg yn cael ei gweld fel iaith fyw drwy ein cyswllt gyda'n trigolion.

At y diben hwn, bydd y Cyngor yn sicrhau fod ei holl gyfathrebu â thrigolion yn ddwyieithog; yn gywir ei ystyr, a bydd gwasanaethau a ddarperir drwy gyfrwng y Gymraeg yn cael eu hyrwyddo drwy gylchlythyr trigolion, gwefan y Cyngor a chyfrifon cyfryngau cymdeithasol.

Byddwn yn gweithio gydag oedolion sy'n ddysgwyr i hyrwyddo cyfleoedd i ddysgu a chyfoethogi sgiliau iaith Gymraeg drwy gydweithio effeithiol.

Byddwn hefyd yn cryfhau'n cysylltiadau gwaith gyda sefydliadau eraill sy'n ymwneud â datblygu'r iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych, gan sicrhau fod gan bobl ddealltwriaeth gadarn o fanteision dwyieithrwydd, yr angen i gyfoethogi diwylliant dwyieithog y sir ac i ddarparu cyfleoedd i'r iaith Gymraeg ffynnu'n organig.

Gwasanaethau Llyfrgelloedd

Mae Gwasanaethau Llyfrgelloedd Sir Ddinbych yn darparu'r gwasanaeth llyfrgell cyhoeddus statudol a'r gwasanaeth wyneb yn wyneb ar gyfer cwsmeriaid ar ran y Cyngor o wyth llyfrgell yn y Rhyl, Prestatyn, Rhuddlan, Llanelwy, Dinbych, Rhuthun, Corwen a Llangollen. Mae Gwasanaeth Llyfrgell Gartref yn darparu gwasanaeth wedi'i deilwra i bobl nad ydynt yn gallu cael mynediad i'w llyfrgell leol oherwydd gwendid, anabledd neu gyfrifoldebau gofalu. Mae llyfrgelloedd hefyd yn darparu gwasanaeth digidol 24/7 ar gyfer lawrlwytho llyfrau, cael gafael ar wybodaeth ac archebu llyfrau corfforol; a darparu cyfleusterau i bobl gael mynediad at ystod o wasanaethau cymorth a chyngor yn eu cymuned leol.

Mae staff ddwyieithog ar gael ar y rheng flaen ym mhob llyfrgell i gynnig gwasanaeth Cymraeg, ac mewn sawl cymuned mae'n un lleoliad lle gall pobl fynd am sgwrs Gymraeg.

Darperir stoc gynhwysfawr o lyfrau Cymraeg ar gyfer plant ac oedolion ym mhob llyfrgell, i'w benthyg yn rhad ac ddim. I sicrhau cydraddoldeb mynediad, y llyfrgell leol yw'r unig lle i gaffael llyfrau print bras a llyfrau llafar ar ddisg yn y Gymraeg. Cynigir hefyd lyfrau ar gyfer pobl sy'n dysgu'r Gymraeg ac mae gan Sir Ddinbych hefyd gasgliad cadw helaeth o lyfrau a chylchgronnau Cymraeg. Mae'r catalog arlein ac ap Pori yn ddwyieithog ac yn galluogi cwsmeriaid i reoli eu cyfrifon ac archebu llyfrau arlein.

Mae'r ddarpariaeth o adnoddau digidol Cymraeg, yn elyfrau, elyfrau llafar ac eglwchgronnau, yn cynyddu yn gyson diolch i ymdrechion cydweithredol y sector llyfrgelloedd ar draws Cymru mewn cydweithrediad â'r Cyngor Llyfrau. Mae rhain ar gael i'w lawrlwytho am ddim i aelodau llyfrgell.

Darperir rhaglen o weithgaredd dwyieithog i hyrwyddo darllen gan gynnwys Sialens Ddarllen yr Haf, grwpiau darllen, a digwyddiadau diwylliannol. Mae darpariaeth Dechrau Da ar gyfer plant 0-3 oed yn gyflwyno llawer o deuluoedd i'r Gymraeg am y tro cyntaf ac yn eu hannog i fagu eu plant yn ddwyieithog ac ystyried gofal ac addysg Gymraeg.

Polisi a gwneud penderfyniadau

Mae nifer o elfennau eraill o waith y Cyngor sy'n cael effaith bosib ar yr iaith Gymraeg.

Un o elfennau allweddol Safonau'r Iaith Gymraeg yw'r effeithiau y gallai unrhyw bolisi neu benderfyniad ei gael ar yr iaith Gymraeg, boed yn gadarnhaol, yn niwtral neu'n negyddol. Byddwn yn sicrhau bod pob gwasanaeth yn cymryd hyn i ystyriaeth wrth wneud penderfyniadau, yn cynnal asesiadau effaith ar yr iaith Gymraeg ble bo'n addas a nodi cyfleoedd i liniaru effeithiau negyddol unrhyw benderfyniad.

Bydd y Cyngor yn ystyried defnydd yr iaith Gymraeg mewn meysydd gwneud penderfyniadau polisi allweddol, a Chynllunio fydd un o'r prif feysydd hynny o'n gwaith.

Cyhoeddod y Cyngor bolisi ar ddyfarnu grantiau (Safon 94) a pholisi gweithredu'r Gymraeg yn fewnol (Safon 98) yn ystod 2023 i gydymffurfio â Safonau'r Gymreg. Mae'r polisi ar ddyfarnu grantiau wedi cael ei ddatblygu er mwyn rhoi cymorth i swyddogion i gydymffurfio gofynion Safonau'r Gymraeg wrth gyhoeddi grantiau ar ran Cyngor Sir. Nod y polisi yw cynorthwyo swyddogion i sicrhau bod ystyriaethau o'r Gymraeg yn elfen

integredig o'r broses grantiau yng Nghyngor Sir Ddinbych, yn ogystal â sicrhau bod y rhai sy'n gwneud penderfyniadau yn ymwybodol o'u dyletswyddau wrth ddod i benderfyniadau.

Mae gofyn i bob aelod o staff y Cyngor gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg, sy'n deillio o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a chyda'r polisi gweithredu'r Gymraeg yn fewnol ceir manylion pellach amdanynt. Bwriad Safonau'r Gymraeg yw ei gwneud hi'n haws i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau o ddydd i ddydd. Mae'r polisi hwn yn nodi sut y mae'r Cyngor yn bwriadu gweithredu'r egwyddor honno wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru ac hefyd yn fewnol yn y Cyngor.

Cynllunio

Mae Cynllun Datblygu Lleol Sir Ddinbych yn darparu gweledigaeth o safbwynt sut gall datblygiadau newydd a defnydd o dir ymdrin â'r heriau a wyneba'r sir dros y degawd nesaf. Fel y nodwyd gan y Cyngor Sir yn ei Gynllun Datblygu Lleol (CDLL) - 'Drwy ddarparu fframwaith cydgysylltiedig i benderfynu ble, pan a faint o ddatblygiadau newydd y gellir eu datblygu, CDLL Sir Ddinbych, drwy egwyddorion, yn anelu at wneud y sir yn wyrddach, yn decach ac yn fwy llewyrchus gyda chydabyddiaeth bod yr iaith a diwylliant yn cael eu cynnal a'u diogelu.' Polisi Cynllunio Cymru ynghyd â Chymru'r Dyfodol, Mae Cynllun Cenedlaethol 2040 yn gosod polisiâu defnydd tir Llywodraeth Cymru. Mae rhai dogfennau'n cael eu hategu gan ganllawiau ar ffurf Nodiadau Cyngor Technegol (TANs). Mae TAN 20 yn darparu canllawiau ar y Gymraeg a chynllunio defnydd tir.

Fframwaith 'Mwy na Geiriau'

Mae iaith yn bwysig yn y maes iechyd a gofal gan mai cyfathrebu yw sail y gallu i ymateb i anghenion unigolion. Mae iaith yn elfen allweddol o ofal, yn arbennig wrth drafod pryderon sensitif ac emosiynol.

Mae 'Mwy na Geiriau' yn canolbwyntio ar gryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg yn y maes iechyd a gofal cymdeithasol. Yma'n Sir Ddinbych, rydym yn parhau i ystyried camau a fydd yn sicrhau ein bod yn cynyddu'r cyfleoedd i bobl gael mynediad at wasanaethau gofal cymdeithasol drwy gyfrwng y Gymraeg. Byddwn yn gwneud hyn drwy barhau i ddarparu a datblygu gwasanaethau Cymraeg, gan gynnwys recriwtio staff gyda sgiliau Cymraeg, sicrhau bod y Cynnig Rhagweithiol yn amlwg o'r pwynt cyswllt cyntaf a sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei phrif ffrydio mewn technoleg. Bydd y tîm datblygu'r gweithlu hefyd yn parhau i gynnig cyfleoedd i staff ddysgu Cymraeg a datblygu ymwybyddiaeth o'r iaith a'r diwylliant Cymraeg.

Cam gweithredu	Cyfrifoldeb	Erbyn pryd?
Ystyried effaith gwneud polisi/penderfyniadau ar yr iaith Gymraeg a chymunedau	Holl wasanaethau'r Cyngor	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Bydd ein llyfrgelloedd cyhoeddus yn dparu mynediad at ddeunydd darllen hamdden ac addysgiadol Cymraeg yn lleol o fewn cymunedau, yn rhad ac am ddim, gan gynnwys llyfrau print, print bras, llyfrau llafar, e-lyfrau, e-lyfrau llafar, cylchgronnau, e-gronnau a phapurau.	Gwasanaethau Llyfrgelloedd	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Cyd weithio fel sector yn genedlaethol i ehangu'r ddarpariaeth o adnoddau darllen digidol yn y Gymraeg sydd ar gael yn rhad ac am ddim i ddarllenwyr	Gwasanaethau Llyfrgelloedd	Ebrill 2028
Bydd ein llyfrgelloedd yn darparu cynlluniau Darllen yn Well sy'n cynnig llyfrau Cymraeg i gynorthwyo gyda chyflyrau iechyd meddwl a dementia, i oedolion a phlant, gan ehangu i gynnwys darpariaeth ar gyfer pobl ifanc	Gwasanaethau Llyfrgelloedd	Ebrill 2028

<p>Cydweithio yn genedlaethol i ddatblygu a darparu cynlluniau pellach megis Ffrindiau Darllen ac EmpathyLab</p>	<p>Gwasanaethau Llyfrgelloedd</p>	<p>Ebrill 2028</p>
<p>Hyrwyddo'r defnydd o'r ap ddwyieithog Pori (ap cenedlaethol llyfrgelloedd cyhoeddus Cymru) sy'n cynnig mynediad i gyfrif personol pob aelod llyfrgell er mwyn archebu ac adnewyddu llyfrau, cyrchu ac archebu llyfrau print a digidol, dod o hyd i'w llyfrgell agosaf, a gwirio argaeledd unrhyw lyfr Cymraeg</p>	<p>Gwasanaethau Llyfrgelloedd</p>	<p>Ebrill 2028</p>
<p>Darparu rhaglen o weithgareddau a digwyddiadau i blant ac oedolion sy'n hyrwyddo'r Gymraeg a'r diwylliant Cymreig (e.e. grwpiau darllen, Sialens Ddarllen yr Haf, lansiadau ac ymweliadau awduron) gan gynnwys mewn partneriaeth ag asiantaethau a mudiadau lleol a chenedlaethol</p>	<p>Gwasanaethau Llyfrgelloedd</p>	<p>Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth</p>
<p>Cyflwyno'r Gymraeg i rieni plant 0-3 oed trwy gyfrwng Amseroedd Rhigwm Dechrau Da mewn llyfrgelloedd ac yn ddigidol</p>	<p>Gwasanaethau Llyfrgelloedd</p>	<p>Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth</p>

<p>Bydd ein Siopau Un Alwad yn darparu cymorth a chynghor am wasanaethau'r Cynghor trwy gyfrwng y Gymraeg yn ein cymunedau lleol</p>	<p>Gwasanaethau Llyfrgelloedd</p>	<p>Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth</p>
<p>Un o amcanion y Cynllun Datblygu Lleol Newydd yw cefnogi a gwella'r iaith Gymraeg. Wrth ddatblygu'r Cynllun Datblygu Lleol Newydd bydd yr Arfarniad o Gynaliadwyedd a'r prosesau asesu safle cysylltiedig yn asesu effeithiau strategaeth ofodol, polisiâu a dyraniadau'r cynllun ar yr iaith Gymraeg. Lle bo tystiolaeth yn dangos effaith andwyol, bydd diwygiadau i'r strategaeth neu fesurau lliniaru yn cael eu nodi.</p>	<p>Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd</p>	<p>Bydd yr asesiad yn parhau hyd nes y bydd y Cynllun Datblygu Lleol (CDLI) Newydd yn cael ei fabwysiadu gan Gyngor Sir Ddinbych. Unwaith y bydd y CDLI Newydd wedi'i fabwysiadu bydd ei bolisiâu yn cynorthwyo i gefnogi a gwella'r iaith Gymraeg.</p>
<p>Marchnata mwy ar y cyrsiau Cymraeg sydd ar gael yn y gymuned</p>	<p>Tîm cyfathrebu a'r Fforwm Iaith Gymraeg Sirol</p>	<p>Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth</p>
<p>Presenoldeb mewn digwyddiadau sirol allweddol er mwyn hyrwyddo'r iaith Gymraeg</p>	<p>Fforwm Iaith Gymraeg Sirol</p>	<p>Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth</p>
<p>Cyd-hyrwyddo digwyddiadau Cymraeg ar wefannau a chyfryngau cymdeithasol partneriaid</p>	<p>Fforwm Iaith Gymraeg Sirol</p>	<p>Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth</p>

Hwyluso a chefnogi digwyddiadau o bwysigrwydd cenedlaethol sy'n hyrwyddo'r iaith a'r diwylliant Cymraeg	Holl wasanaethau'r Cyngor a'r Fforwm Iaith Gymraeg Sirol.	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Rhannu arferion gorau a dull galluogi ar draws y system, gan gynnwys sicrhau ymwybyddiaeth o'r cynnig rhagweithiol fel bod y cynnig yn rhan annatod o'r broses o ddarparu gwasanaethau o safon.	Gofal Cymdeithasol	Ebrill 2028
Cydweithio â Rhaglen 'Cymraeg i Blant' sy'n cynnal grwpiau cefnogi i rieni i godi ymwybyddiaeth o fanteision addysg Gymraeg a phwysigrwydd cyflwyno'r Gymraeg yn gynnar i'w plant.	Fforwm Iaith Gymraeg Sirol	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth

Thema 3 – Busnes a'r Economi

Y weledigaeth:

Cydnabod pwysigrwydd economi ffyniannus i ddyfodol yr iaith Gymraeg.

Canlyniad a ddymunir:

- Dylai'r Cyngor Sir a phartneriaid datblygu economaidd eraill gydnabod pwysigrwydd dyfodol yr iaith Gymraeg i gymunedau ffyniannus a dylid cynhyrchu strategaethau er mwyn sicrhau fod pobl ifanc yn enwedig yn cael cyfle i fyw a gweithio yn eu cymunedau lleol a chyfrannu at eu ffyniant.

This Document is also available in English

Dangosyddion:

- Nifer y busnesau yn Sir Ddinbych yn cael eu hyfforddi ynglŷn â manteision dwyieithrwydd drwy ymgyrch wedi ei thargedu.
- Nifer y busnesau yn arddangos arwyddion / deunyddiau hyrwyddo Cymraeg o fewn eu busnes drwy ymgyrch wedi ei thargedu.
- Nifer y cyfleoedd i bobl ifanc gael mynediad at waith yn lleol.
- Mwy o fusnesau yn cydnabod y Gymraeg fel sgil penodol ac yn hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg o fewn eu busnes

Cefndir Economaidd a Chymdeithasol

Yn ôl Cyfrifiad 2021 roedd 95,800 o bobl yn byw yn Sir Ddinbych. Mae economi Sir Ddinbych yn amrywiol iawn gyda dros 3600 o fentrau wedi'u lleoli yn y sir. Yn y gogledd, mae trefi fel y Rhyl a Phrestatyn yn ganolfannau allweddol ar gyfer y sectorau manwerthu, hamdden a thwristiaeth. Mae'r gogledd hefyd yn gartref i Barc Busnes Llanelwy, sy'n gartref i nifer o gwmnïau technolegol pwysig. Yn y de, mae'r ardal wledig yn rhwydwaith o bentrefi bach traddodiadol sy'n gyrchfannau twristiaeth pwysig. Mae harddwch naturiol y tirlun, sydd wedi ei ddynodi fel Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol, yn denu ymwelwyr a thrigolion fel ei gilydd. Mae'r rhan fwyaf o'r gweithlu'n cael eu cyflogi mewn lechyd a Gwaith Cymdeithasol (25%), Cyfanwerthu a Manwerthu (15%), Addysg (9%) ac Adeiladu (9%). Y sector cyhoeddus, sy'n cynnwys iechyd a gofal cymdeithasol, addysg a gweinyddu, yw'r cyflogwr mwyaf yn y sir, gyda chyfran uwch o'r boblogaeth yn gweithio yn y sector hon nac mewn unrhyw ardal awdurdod lleol arall yn y DU.

Mae swyddi yn y sector busnes yn tueddu i fod mewn sectorau fel manwerthu, hamdden a thwristiaeth, ac yn gyffredinol mae'r rhain yn swyddi tymhorol, cyflog isel.

Cam gweithredu	Cyfrifoldeb	Erbyn pryd?
Datblygu tudalen we Cymraeg mewn Busnes ar wefan Cyngor Sir Ddinbych	Datblygiad Economaidd a Busnes	Ebrill 2026

Mynd ati i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg drwy Fwletin Busnes a gyhoeddir yn fisol i'r gymuned fusnes	Datblygiad Economaidd a Busnes	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Codi Ymwybyddiaeth o'r ddarpariaeth hyfforddiant Cymraeg i Oedolion sy'n gweithio yn y gymuned fusnes.	Datblygiad Economaidd a Busnes	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Comisiynu hyfforddiant iaith Gymraeg i fusnesau a ddarperir yn ddwyieithog.	Datblygiad Economaidd a Busnes	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Creu llyfryn Cymraeg mewn Busnes i amlygu arfer gorau wrth hyrwyddo'r arlwy Cymraeg ymhlith y gymuned fusnes.	Datblygiad Economaidd a Busnes	Ebrill 2026
Codi ymwybyddiaeth o'r Gymraeg fel sgil ychwanegol ac annog busnesau i gynyddu eu defnydd o'r iaith.	Datblygiad Economaidd a Busnes	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth

Thema 4 - Gweinyddiaeth fewnol y Cyngor

Mae economi Sir Ddinbych yn dibynnu'n helaeth ar y sector cyhoeddus. Mae gan y sir gyfran uwch o bobl yn gweithio yn y sector cyhoeddus nag unrhyw ran arall o'r DU, yn arbennig o fewn iechyd a gofal cymdeithasol. Mae'r Cyngor Sir ymysg y corff cyhoeddus fwyaf o safbwynt cyflogaeth, caiff oddeutu 5,000 o bobl eu cyflogi gan y Cyngor.

This Document is also available in English

Mae gan y Cyngor felly rôl ganolog o safbwynt darparu arweinyddiaeth a gosod esiampl mewn amrywiaeth o feysydd amrywiol iawn. Yn ganolog i hyn gall y Cyngor gynnig arweinyddiaeth gref o safbwynt datblygu'r iaith Gymraeg a hyrwyddo diwylliant a hunaniaeth unigryw'r ardal. Yn y cyd-destun hwn, mae'n bwysig ystyried rôl y Cyngor fel darparwr gwasanaethau ar gyfer cymuned ddwyieithog ond hefyd fel cyflogwr arwyddocaol. Caiff hyn ei gydnabod yn Strategaeth Uchelgais Economaidd a Chymunedol y Cyngor sy'n nodi taw – 'Bwriad y Strategaeth yw adeiladu ar y cryfderau economaidd a ddarperir gan hunaniaeth a diwylliant Cymreig cryf Sir Ddinbych, ac i annog busnesau, trigolion ac ymwelwyr i ddefnyddio'r Gymraeg.' Er mwyn ymateb i'r gostyngiad yn y nifer o siaradwyr Cymraeg dros ddegawdau diweddar, mae angen i'r Cyngor Sir fod yn fwy rhagweithiol drwy osod disgwyliadau uwch i'w hun fel corff a all arwain y ffordd i godi statws a chynyddu'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn y sir. Dros gyfnod o amser, gallai'r dull gweithredu hwn arwain at ddatblygu ethos gweithlu a diwylliant a fyddai'n adlewyrchu natur ddwyieithog y cymunedau y mae'r Cyngor yn eu gwasanaethu.

Mewn amser, byddai hyn yn galluogi'r Cyngor i ddatblygu gyda hyder i gychwyn gweinyddu yn naturiol ddwyieithog yn y dyfodol. Dyma ganlyniadau archwiliad yn 2023 o sgiliau iaith y staff gan ddilyn y Fframwaith Sgiliau Iaith isod:-

Lefel 0

Dim lefel bresennol o Sgiliau Cymraeg ar hyn o bryd.

Lefel 1: mynediad

- gallu ynganu enwau lleoedd/enwau cyntaf Cymraeg neu arwyddion Cymraeg yn gywir
- gallu cyfarch a chyflwyno pobl eraill yn Gymraeg
- gallu dangos cwrteisi ieithyddol trwy agor a chau sgwrs
- gallu deall a throsglwyddo manylion personol

Lefel 2: sylfaen

- gallu deall hanfod sgysiau yn Gymraeg
- gallu cyfleu gwybodaeth sylfaenol e.e. tasgau gweinyddol neu arferol syml
- deall a throsglwyddo cyfarwyddiadau a chyfeiriadau

Lefel 3: canolradd

- gallu sgwrsio'n rhannol yn Gymraeg ond yn troi i Saesneg mewn sgwrs i roi gwybodaeth fanwl
- gallu disgrifio pobl a lleoliadau

Lefel 4: uwch

- gallu cyfathrebu'n effeithiol mewn cyfarfodydd o fewn eu maes gwaith a dadlau o blaid eu yn erbyn achos
- gallu delio â phobl yn Gymraeg yn y rhan fwyaf o sefyllfaoedd ond yn troi i Saesneg wrth ddelio â sefyllfaoedd cymhleth

Lefel 5: hyfedredd

- gallu delio'n effeithiol gyda sgwrs gymhleth a chwestiynau yn Gymraeg
- gallu addasu steil yr iaith i weddu pob sefyllfa ac angen

(*ac eithrio Ysgolion)

Lefel	Gwrando a Siarad		Darllen a Deall		Ysgrifennu	
	Nifer	%	Nifer	%	Nifer	%
Lefel 0	289	12.09	354	14.81	559	23.39
Lefel 1	759	31.76	742	31.05	596	24.94
Lefel 2	243	10.17	194	8.08	197	8.24
Lefel 3	126	5.27	121	5.06	120	5.02
Lefel 4	132	5.52	147	6.15	87	3.64

Lefel 5	135	5.65	125	5.23	107	4.48
Dim gwybodaeth	706	29.54	707	29.58	724	30.29
Cyfanswm	2390	100%	2390	100%	2390	100%

Er mwyn adeiladu ar y sylfeini hyn mae'n bwysig fod y Cyngor Sir yn cydnabod yr iaith Gymraeg fel sgil o fewn y gweithlu ac yn magu hyder staff i ddefnyddio'r iaith Gymraeg drwy eu cefnogi i ddatblygu eu sgiliau ymhellach er mwyn gallu gweithio'n naturiol ddwyieithog ac i annog a chefnogi staff heb sgiliau iaith Gymraeg i ddysgu'r iaith dros gyfnod o amser.

Pencampwyr y Gymraeg

Mae gan bob Gwasanaeth yn y Cyngor Bencampwr y Gymraeg gyda chyfarfodydd yn cael eu cynnal yn rheolaidd i fonitro cynnydd gyda'r Safonau ynghyd â rhannu arferion da a gweithredu fel cyfaill beirniadol. Mae gan yr aelodau ddealltwriaeth trylwyr o anghenion y Safonau a'r strategaeth gysylltiedig yn ogystal â chynnal ymarferion siopwr cudd. Byddwn yn cydweithio'n agos â'r Pencampwyr er mwyn hybu a hwyluso digwyddiadau a gweithgareddau Cymraeg o fewn y Cyngor.

Yn ogystal â chefnogi staff presennol y Cyngor, rydym yn parhau i roi ystyriaeth fanwl i bolisiâu recriwtio a gweithlu'r Cyngor er mwyn cefnogi'r nod o ddatblygu fel corff dwyieithog. Mae hyn yn cynnwys categorio swyddi a hyrwyddo'r angen i osod gofynion ieithyddol mewn swydd ddisgrifiadau. Mewn ymateb i'r Safonau mae'r Cyngor wedi bod yn rhoi gweithdrefnau ar waith er mwyn datblygu ac amlinellu sut y mae'n bwriadu cynllunio ar gyfer datblygu gweithlu dwyieithog, meithrin sgiliau ieithyddol staff a mabwysiadu polisi recriwtio a fyddai'n galluogi'r Cyngor i normaleiddio'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn ei waith gweinyddu o ddydd i ddydd ac yn y gwasanaethau mae'n ei ddarparu.

Cam gweithredu	Cyfrifoldeb	Erbyn pryd?
-----------------------	--------------------	--------------------

Parhau i ddatblygu rôl gwasanaeth Pencampwyr yr Iaith Gymraeg	Pencampwyr yr Iaith Gymraeg	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Hyrwyddo a marchnata cyrsiau Iaith Gymraeg	Swyddog yr Iaith Gymraeg / Adnoddau Dynol	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Sicrhau fod yr holl staff yn cwblhau modiwl e-ddysgu ar Ymwybyddiaeth yr Iaith Gymraeg	Holl staff y Cyngor	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Trefnu diwrnodau blynyddol cenedlaethol sy'n dathlu'r Iaith Gymraeg - e.e. Diwrnod Shwmae Su'mae, Owain Glyndŵr, Dydd Gŵyl Dewi	Swyddog yr Iaith Gymraeg a Phencampwyr yr Iaith Gymraeg	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Cynnal ymgyrchoedd mewnol i ddyblu'r defnydd dyddiol o'r Gymraeg	Swyddog yr Iaith Gymraeg a Phencampwyr yr Iaith Gymraeg	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth
Catgoreiddio holl swyddi'r Cyngor o ran sgiliau iaith Gymraeg a hysbysebu'r swyddi'n defnyddio'r lefelau hyn.	Adnoddau Dynol a Swyddog yr Iaith Gymraeg	Ebrill 2027
Cynnal digwyddiadau a gweithgareddau i annog staff i gymryd rhan a chadw momentwm i fynd i ddysgu	Swyddog yr Iaith Gymraeg a Phencampwyr y Gymraeg	Adolygu ar ddiwedd cyfnod y Strategaeth

Cymraeg e.e sesiynau Paned a Sgwrs, Eisteddfod Staff ayb		
Cynnwys y pecyn Microsoft (word, outlook, excel, powerpoint, publisher) yn Gymraeg ddiodyn ar gyfrifiadur staff sydd â sgiliau iaith Gymraeg lefel 4 a 5.	Gwasanaeth TGCh	Ebrill 2024
Darparu hyfforddiant i staff ar y dealltwriaeth o sut y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.	Swyddog Iaith Gymraeg	Ebrill 2026
Cryfhau y broses groesawu/anwytho trwy roi mwy o bwyslais ar bwysigrwydd y Safonau Iaith Gymraeg a diwyllaint fel fod staff yn perchnogi'r iaith.	Adnoddau Dynol / Adran Gyfathrebu	Ebrill 2026

Monitro a Rheoleiddio

Strategaeth gorfforaethol yw Strategaeth yr Iaith Gymraeg a chyfuniad yw'r Cynllun Gweithredu cysylltiedig o'r holl ddulliau gweithredu sy'n ymwneud â hyrwyddo'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych. O ganlyniad, bydd nifer o wahanol adrannau'r Cyngor yn rhoi'r cynllun gweithredu ar waith, yn ogystal â rhai sefydliadau partner.

Bydd pob cam gweithredu yn y cynllun gweithredu wedi ei gynnwys yng nghynllun busnes y gwasanaeth perthnasol a bydd yr aelod arweiniol a'r pennaeth gwasanaeth yn eu monitro. Yr arweinydd cyffredinol ar y Strategaeth Iaith Gymraeg yw'r aelod arweiniol sydd â chyfrifoldeb dros yr iaith Gymraeg.

Bydd gan bwyllgorau archwilio'r Cyngor rôl bwysig wrth fonitro'r Strategaeth, fel y bydd gan y Pwyllgor Llywio'r Gymraeg o fewn Sir Ddinbych. Byddwn yn adolygu ein hamcanion a chymau gweithredu yn flynyddol ac rydym yn derbyn na fydd popeth rydym yn gobeithio ei wneud yn bosibl wrth i amgylchiadau newid. Byddwn bob amser yn dryloyw am unrhyw newidiadau y byddwn yn eu gwneud, ac yn adrodd ar unrhyw newidiadau a'r rhesymwaith y tu ôl iddynt.

Mae gan y Cyngor drefniadau rheoli perfformiad cryf ar waith a fydd yn berthnasol i fonitro ac adrodd ar gynnydd yn erbyn y Cynllun Corfforaethol. Bydd hyn yn cynnwys fframwaith perfformiad cadarn sydd yn arddangos dangosyddion, mesuryddion perfformiad a gweithgareddau gyda thargedau clir a disgwyliadau a fydd yn cyfateb i'r uchelgais sydd gennym ar gyfer ein cymunedau.